



Tarımsal Kredi Kullanımının Belirleyicileri: Giresun Fındık Üreticileri Örneği

*The Determinants of Agricultural Credit: The Case of Hazelnut Farmers in Giresun
Province*

Çađlar ORAK

Sorumlu Yazar / Corresponding Author

Ar. Gör., Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

corak@bandirma.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-8403-8126

Emine TAHSİN

Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü

tahsin@istanbul.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-0349-2381

Atıf / Cite as: Orak, Ç., Tahsin, E., (2023). Tarımsal Kredi Kullanımının Belirleyicileri: Giresun Fındık
Üreticileri Örneği, Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi (TEAD), Cilt: 9, Sayı: 1, Sayfa: 43-55

JEL kodları / JEL codes: D14, Q14

Bu makale sorumlu yazarın İstanbul Üniversitesi, İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat Bölümünde
tamamladığı “Tarımsal Finansallaşma Fındık Üreticilerinin Kredi Kullanımı: Giresun İli Örneği” başlıklı
Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş tarihi / Received date: 05/06/2023

Kabul tarihi / Accepted date: 12/06/2023

e-ISSN: 2687 – 2765

Cilt / Volume: 9, Sayı / Issue: 1, Sayfa / Pages: 43-55, Yıl / Year: 2023

Tarımsal Kredi Kullanımının Belirleyicileri: Giresun Fındık Üreticileri Örneği

Öz

Finansal varlıkların ekonomideki reel değişkenleri belirleme gücünün giderek artması ve belirleyici olması finanslaşma olgusu çerçevesinde ele alınmaktadır. Türkiye özelinde de 24 Ocak kararları birlikte hız kazanan tarımsal piyasalara yönelik liberalizasyon politikaları sonucunda tarımsal kredilerin dağıtımını farklılaştırmıştır. 2001 krizinin ardından özel bankaların tarımsal kredilerin dağıtımında belirleyici olmaya başlaması tarımda finanslaşmanın yeni bir boyutunu temsil etmektedir. Araştırma bu olgulardan yola çıkarak Giresun ili özelinde fındık üreticilerinin tarımsal kredileri kullanma biçimlerini analiz etmeyi hedeflemektedir. Giresun ilinde fındık üreticilerinin krediler aracılığı ile finansallaşmasını ele alan bu çalışmada, fındık üreticilerinin kredi kullanımını belirleyen faktörler araştırılmıştır. Anket yöntemi ile yürütülen çalışma sonucunda Giresun'daki fındık üreticilerinin kredi kullanımlarının eğitim, yaş, mülk durumu değişkenlerinden bağımsız olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen anket verileri ile gerçekleştirilen regresyon analizi sonucunda, analize dahil edilen bağımsız değişkenler olan fındık üretim gelirleri, üretim masraflarının, bağımlı değişken olan kullanılan kredi miktarını doğrudan ve olumlu etkilediği tespit edilmiştir. Bunun sonucunda Türkiye'de gıdada dışa bağımlılık ve gıda güvenliği gibi sorunların kaçınılmaz hale gelmemesi için devletin erişilebilir, düşük maliyetli tarımsal finansman politikaları uygulaması gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Finansallaşma, Tarım, Tarımsal finansallaşma, Tarımsal krediler

The Determinants of Agricultural Credit: The Case of Hazelnut Farmers in Giresun Province

Abstract

The decisive characteristics of financial aspects on real economic variables have commonly been taken into account under the financialization framework. Türkiye's agricultural liberalization, accompanied by the January 24 reforms, resulted in a rapid shift in the distribution of agricultural credits. The aftermath of the 2001 financial crisis enabled private banks to play a vital role in agricultural credit distribution, which represents a paradigm shift in agricultural financialization. This paper investigates the main determinants of hazelnut farmers' credit usage in Giresun province, Türkiye. After conducting surveys of farms to obtain relevant data for analysis, it is documented that age, education, and property status variables were not related to credit usage. However, multiple regression analyses revealed that credit usage of hazelnut farmers in Giresun province was significantly affected by production cost and production revenue. Hence post 1980 period in Türkiye experienced the enactment of neo-liberal policy which resulted in immense and constant external dependence on agriculture and food security issues. Undeniably, affordable, farmer-centered, and accessible financing policies ought to be implemented in Türkiye.

Keywords: Financialization, Agriculture, Agricultural financialization, Agricultural credit

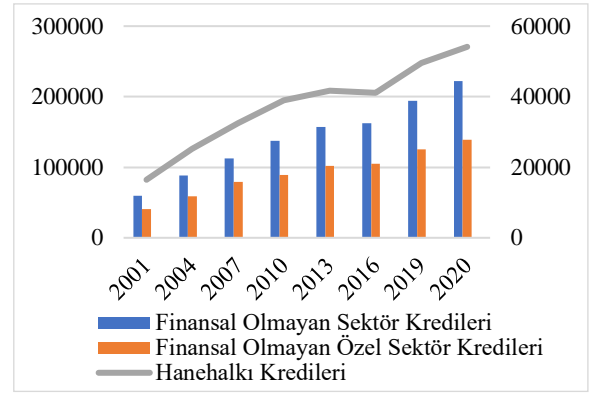
1. GİRİŞ

Tarım, insanlık tarihi boyunca toplumlar ve bu toplumların gelişimi için tartışılmaz bir öneme sahip olmuştur. Bu önem insanlığın gelişimi ile daha da artmış, günümüzde içinde bulunduğumuz pandemi konjonktüründe belirgin bir hale gelmiştir. İnsanlığın gelişiminin bir parçası olarak tarım, söz konusu gelişim içerisinde birçok dönüşüm geçirmiştir. Bahsedilen dönüşümlerden en kritiği ise belki de finans ile tarımın eklenmesi olmuştur.

Finans ve finansallaşma her ne kadar para ve ticaret tarihi kadar eski olsa da kavramsal olarak 1993 yılında ortaya atılmıştır (Philips, 1993). Finansallaşma kavramı ise birçok iktisat okulu tarafından farklı bakış açıları getirilerek yorumlanmaktadır. Genel tanımlama bakımından Epstein'in finansallaşma tanımı öne çıkmaktadır. Ona göre finansallaşma hem ulusal hem de uluslararası ölçekte; borsaların, finansal güdülerin, finansal kuruluşların, finansı yöneten kurumların ekonomide söz sahibi olan elitlerin öneminin artmasıdır (Epstein, 2001, s. 2-3). Grafik 1'de yer alan veriler bahsedilen finansallaşma tanımını destekler niteliktedir. Görüldüğü üzere Dünya'da 2001 ve 2020 yılları kredi oranlarında sürekli artış görülmektedir. Hane halkına verilen kredi miktarlarının sürekli artmış olması Davis (2009)'in portfolyo toplumu hipotezini destekler niteliktedir. Ona göre finansallaşma krediler ve diğer finansal araçlar vasıtası ile sadece finansal değil aynı zamanda sosyal değerleri de değiştirmiştir. Öte yandan, hane halkı kredilerindeki artışın yanı sıra finansal olmayan özel ve özel olmayan kuruluşların finansallaşması Aglietta (2000)'nin artan hissedar değeri ve bu değer üretimden önce gelmesinin finansallaşması ile baskın hale gelmesini desteklemektedir.

Tarımın finansal entegrasyonu ise 18. yy'da İngiltere'de daha sonraları ise ABD, Kanada da kurulan tarımsal emtia borsalarına dayanmaktadır (Clapp, 2014; Martin ve Clap, 2015). Her ne kadar tarım borsaları kurulmuş olsa da spekülasyon güdülü işlemlere devletler tarafından 20. yy'ın ortalarına kadar izin verilmemiştir (Fuchs, Meyer-Eppler ve Hamenstädt, 2013).

Grafik 1. Dünya kredi büyüklükleri (milyar dolar)



Kaynak: BIS, 2022.

20.yy'ın sonlarına gelindiğinde gelişmekte olan ülkelere uluslararası kurumlar tarafından önerilen liberal piyasa modeli tarım dahil birçok sektörde devletin baskınlığını en aza indirmeyi hedeflemiştir (Coleman ve Grant, 1998). Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB) tarafından Türkiye'de dahil olmak üzere birçok ülkeye önerilen tarımda devlet rolünün azaltılması odaklı politikalar sonucu tarım ve finans sektörleri arasında olağan dışı birleşme meydana gelmiştir (Ghosh, 2010). Sözü edilen tarım ve finans birleşmesinin dönüm noktası olarak nitelendirilebilecek olan 2008 krizi sonucu (Lapavitsas, 2009), kıtlık güdülü (Williams, 2014) tarımsal yatırımlar artmıştır. 2008 sonrası kapitalizmin mekansal düzeltme (Fairbairn, 2014) yolu ile tarımı güvenli bir liman olarak görmesi ve toprağın kara altın (Fairbairn, 2013) olarak nitelendirmesi sonucu tarıma sermaye akışı hız kazanmıştır.

Bir ülkenin ekonomik kalkınması, sanayileşmesiyle doğru orantılıdır. Ancak, tarım sektörünü geliştirmeyen ülkelerin ekonomik yönden gelişmeleri oldukça zordur. Türkiye'de tarım sektörü; insanların geçim kaynağı olmakta, ülke nüfusunu beslemekte, ihracata katkısıyla döviz gelirlerinin artmasına yardımcı olmakta, diğer sektörlerle iş gücü ve sermaye aktarmakta, ayrıca sanayi sektörü ürünlerine pazar oluşturmaktadır (Cinemre ve Kılıç, 2015).

Tarımsal finansman konusunda, Türkiye'de 19.yy'da Ziraat Bankası'nın kurulması ile başlamıştır. 1980 öncesi dönemde devlet

ekonominin her alanında aktif rol almıştır. Bu tarihten sonra hayata geçirilen reformlar ile tarımsal piyasaların liberalizasyonu hız kazanmıştır. Bu olgu Türkiye’de finansın tarım üzerindeki rolünü de artırmıştır. Türkiye, 1980 sonrası dönemde yaşanan sektörel dönüşümler sonucu tarımın ve köylülüğün kalesi (Hobsbawm, 1995) sıfatından uzaklaşmıştır. DTÖ, DB, Avrupa Birliği (AB) ile yapılan anlaşmalar ve 5 Nisan kararları neticesinde Türkiye’de tarım sektörü ve üreticilerin finans sektörü ile daha da eşitsiz ilişkiye girmelerine neden olmuştur. Sözü edilen politikalar sonucunda ortaya çıkan bazı sonuçlara Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. 1999-2002 Politika etkileri (milyon dolar)

Destekler	1999	2002
Kredi Desteği	956	0
Gübre Desteği	183	0
Kit Açıkları Karşılama	2213	355
TSKB'ye Destek	450	0
DGD Ödemeleri	0	628

Kaynak: OECD, 2002.

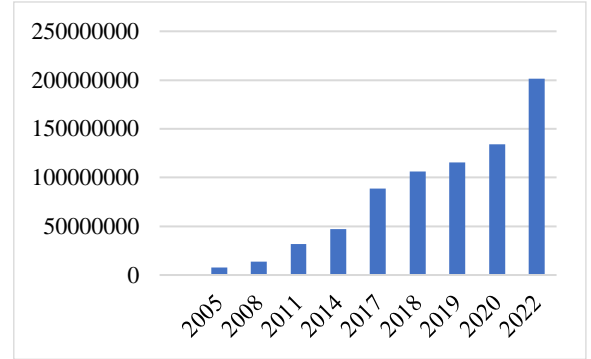
Kredi, gübre destekleri gibi tarımsal girdi kanallarında yapılan anlaşmalar neticesinde büyük oranda azalmıştır. Sonuç olarak finans, Türkiye’de tarımsal krediler vasıtasıyla tarımsal üreticileri etkilemeye başlamıştır. Grafik 2’den görüldüğü üzere tarımsal krediler incelenen yıllarda sürekli artış göstermiştir. Bu artış Türkiye’de olduğu gibi Dünya’da da tarımda üreticiler tarafından kredi kullanımının belirleyicilerini araştıran ulusal ve uluslararası alanda birçok çalışmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İlgili literatür incelendiğinde, Amerika’nın Georgia eyaletinde tarımsal üreticinin kredi eğilimi ile yaş ve üreticilerin kısa, orta ve uzun vadeli üretim amaçları ile olan ilişkisini araştıran Wise ve Brannen (1983), yaşın artması ile üreticinin amaçlarının değiştiğini ortaya koymuştur. Bunun sonucunda uzun vadeli amaçları olan yaşlı üreticilerin daha fazla ve daha uzun vadeli kredi kullandığını, kısa vadeli kredi

kullanan üreticilerin ise daha genç ve küçük toprak üreticileri olduğu bulunmuştur.

Diğer yandan Nouman vd. (2013), Pakistan’daki tarımsal üreticilerin sosyo-ekonomik konularının tarımsal kredi kullanımı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Onlara göre, eğitim durumu ve medeni durum ile kredi kullanımı arasında olumsuz bir ilişki söz konusu iken, üretim alanı büyüklüğü ile kullanılan kredi arasında olumlu ilişki mevcuttur. Aladejebi vd. (2018) ise, Nijerya’da yürüttükleri çalışmada tarım deneyimi, yaş, medeni durum, eğitim, üretim alanı büyüklüğünün tarımsal kredi kullanımına olan etkisini araştırmışlardır. Araştırma sonucu olarak tarımsal deneyim ve üretim alanı büyüklüğü ve kullanılan kredi miktarı arasındaki olumlu ilişkiyi tespit etmişlerdir.

Grafik 2. 2005-2022 Türkiye tarımsal kredi miktarları (bin TL)



Kaynak: BDDK, 2022.

Japonya’daki pirinç üreticilerinin kredi kullanımına etki eden faktörleri araştıran Sothorn (2019), üreticilerin kredi kullanımlarını pazara yönelik üretim yapıp yapmadıklarına, üretim masraflarının büyüklüğüne ve faiz oranlarına bağlamıştır. Pazara yönelik üretim yapmayan üreticilerin, yüksek faiz, yüksek masraf ve ucuz pirinç alım fiyatları nedeni ile kredi kullanımlarının düşük tuttuklarını tespit etmiştir. Pazara yönelik üretim yapan üreticiler için ise üretim masraflarının belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Diğer yandan Hannanu, Abdallah ve Zakaria (2015), Gana’nın Kuzey bölgesindeki tarımsal üreticilerin kredi kullanımında yaşın önemini vurgulamışlardır. Onlara göre, tarımsal

üreticilerinin yaşları ile tarımsal kredi kullanımı arasında doğrusal bir ilişki söz konusudur. Ayrıca tarımsal kredilerin erişilebilir olması ve kredi sağlayıcı teşkilatlandırılmış kurumların bulunması kredi kullanımını olumlu etkilediğini ortaya koymuştur. Katchova (2005) ise Amerika'daki tarımsal üreticilerin kredi kullanımları ve sigorta yaptırma durumları ve tarımsal gelir büyüklükleri arasında doğrusal bir ilişkiye ulaşmıştır.

Türkiye merkezli çalışmalarda ise Berk (2019), Niğde ilinde yaptığı çalışmada, tarımsal üreticilerin kredi kullanımı ile eğitim durumu ve üreticilerin ikamet durumu arasında negatif ilişki tespit etmiştir. Erdal ve Tipi (2020) ise, Bursa ilinde yaptıkları çalışmada üreticilerin yaş, eğitim durumu, kredi kullanma zamanı ve ekin durumu arasında olumlu ilişki tespit etmiştir. Hayran ve Gül (2018) ise, Mersin ilinde yaptıkları çalışmada kredi kullanımı ve eğitim durumu arasında istatistiksel olarak ilişki bulamazken, yaş, sigorta yaptırma durumu, kooperatif ortaklığı ve arazi büyüklüğü arasında doğrudan ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Diğer yandan, Artukoğlu, Adanacioğlu ve Güneş (2014), tarımsal üretim ile tarımsal kredi kullanımı ve kredi performansı arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Onlara göre üretimin artması, bazı illerde tarımsal kredi kullanımının artmasına neden olurken, diğer illerde ise tam tersi durum söz konusudur. Türkiye'de incelenen bazı illerdeki tarımsal kredi takipsizliği sorununu ortaya konulmuştur. Rad ve Aydoğdu (2019) ise, üreticilerin kredi kullanımı ile faiz oranları, masraflar, kredi işlem maliyeti ve teminat miktarları arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Türker ve Akdemir (2017), tarımsal üreticileri, finansal marketlerle eklemlenmesine neden olan faktörler üzerinde durmuşlardır. Onlara göre, tasarruf düşüklüğü, tarımsal üreticilerin kredi kullanımında temel belirleyicidir.

Dünya fındık üretimi ve ihracatında ilk sırada yer alan Türkiye, fındık piyasasında söz sahibi ülke konumundadır. Türkiye'de fındık, tarım ürünleri ihracatı içinde daima ilk sıralarda yer almış önemli bir ihracat ürünüdür. Türkiye'de fındık, yetiştirildiği bölgelerdeki tarım işletmeleri için önemli ve hatta birçok tarım işletmesi için tek geçim kaynağı

olmasının yanı sıra, işleme ve pazarlama aşamalarında büyük bir nüfus kitlesi için de istihdam imkânı sağlamaktadır. Başlangıçta sadece Doğu Karadeniz Bölgesi'nde üretilen fındık, zamanla Batı Karadeniz Bölgesi'ne doğru kayarak üretim alanları büyük gelişme göstermiştir. Fındık alanlarının genişlemesinde, devletin fındığa alım garantisi vermesi ve bazı yıllar uygulanan destekleme fiyatlarındaki etkinin büyük olduğu söylenebilir (Alkan ve Kılıç, 2007).

Bu çalışmada, Giresun ilinde bulunan fındık üreticilerinin, finansal piyasalarla nasıl bir ilişki içine girdikleri ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu ilişki araştırılırken, tarımsal kredi kullanımlarının temel belirleyicileri araştırılacaktır. Çalışmada, Giresun ilindeki fındık üreticilerinin tarımsal kredi kullanımlarının, yaş, eğitim, mülk durumu, fındık üretiminden elden edilen gelir, üretim masrafları, üretim dışı elde edilen gelir değişkenleri ile olan ilişkisi araştırılmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. MATERYAL

Araştırmada kullanılan veriler, Giresun'da ikamet eden, 2021 ve 2022 yıllarında tarımsal kredi kullanan 198 fındık üreticisi ile yüz yüze gerçekleştirilen anket yöntemi ile toplanmıştır. Katılımcılar Giresun ilinin çeşitli bölgelerinden rastgele seçilmiştir. Hazırlanan anket formu, katılımcıların sosyal ve ekonomik özelliklerini, üretim ve üretim dışı gelir-gider bilgilerini, kredi bilgilerini ortaya çıkarmak amaçlı oluşturulan açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Anket verilerinin analizi için SPSS Statistics 26 programından yararlanılmıştır. Öte yandan çalışmanın anket yöntemi ile yürütülmesi gereği

2.2. YÖNTEM

2.2.1. Verilerin Analizi Aşamasında İzlenen Yöntem

Araştırmanın analizinin birinci kısmında katılımcıların sosyo-ekonomik, yaş, eğitim durumu, mülk durumu, kredi kullanım kaynakları ve kredi kullanamama durumunda başvuru

yöntem sorularına verilen cevapları içeren betimsel analize yer verilmektedir. Bu analizin sonuçları, frekans analizi ile elde edilmiştir.

Giresun ilindeki fındık üreticilerinin yaş ve eğitim durumları ve kullanılan kredi miktarı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yapılan çapraz analizde Pearson ki-kare testine yer verilmiştir. Pearson ki-kare testinde test edilen hipotezler şu şekildedir:

- H_0 : Yaş/Eğitim değişkeni ve kullanılan tarımsal kredi miktarı birbirinden istatistiksel olarak bağımsızdır.
- H_1 : Yaş/Eğitim değişkeni ve kullanılan tarımsal kredi miktarı birbirinde istatistiksel olarak bağımsız değildir.

Mülk durumu ve kredi kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan çapraz analizde ise Spearman analizi kullanılmıştır. Spearman analizinde ise:

- H_0 : Mülk durumu ve kullanılan kredi miktarı birbirinden bağımsızdır.
- H_1 : Mülk durumu ve kullanılan kredi miktarı birbirinden bağımsız değildir, hipotezleri test edilmektedir.

Uygulanan çoklu regresyon analizinde ise şu hipotezler test edilmektedir:

- H_0 : Kullanılan tarımsal kredi miktarı ile fındık üretim geliri/üretim masrafı/üretim dışı elde edilen gelir arasında bir ilişki yoktur.
- H_1 : Kullanılan tarımsal kredi miktarı ile fındık üretim geliri/üretim masrafı/üretim dışı elde edilen gelir arasında bir ilişki vardır.

Analizin devamında ise, bağımlı değişkeni tarımsal kredi kullanımı, bağımsız değişkenleri üretim masrafları, fındık üretiminden elde edilen gelir ve üretim dışı gelir olan çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Çoklu regresyon analizini uygulamadan önce model değişkenlerinin normalliği, modelin genel anlamlılığı, otokorelasyon ve çoklu doğrusallık ilişkisi tartışılmıştır. Çoklu regresyon analizinin varsayımlarının sağlanması amacı ile model değişkenlerinin logaritmik dönüşümleri yapılmıştır (Field, 2013).

Çoklu regresyon analizi modeli eşitlik 1'de görülmektedir:

$$\ln Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_{1i} + \beta_2 X_{2i} + \dots + \beta_k X_{ki} + \varepsilon_i ; \dots \dots \dots (1)$$

i: 1,2,...,n.

Y: Bağımlı Değişken

X_j : Bağımsız Değişkenler (j= 1, 2,...,k)

B_j : Tahmin Edilecek Parametreler (j= 1, 2,...,k)

ε : Hata terimi

Tablo 2'de çapraz analize ve çoklu regresyon analizine dahil edilen tüm değişkenler görülmektedir.

Tablo 2. Analizlere dahil edilen değişkenlerin tanımlanması

Değişkenler	Kodlamaları
Eğitim	0=okuryazar değil 1=ilkokul 2=ortaokul 3=lise 4=üniversite 5=lisansüstü
Mülk Durumu	0=kira 1=ortak 2=mülk 1=0-25 yaş 2=26-35 yaş 3=36-45 yaş 4=46-55 yaş 5=56-100 yaş
Yaş	1=0-14,999 2=15,000-24,499 3=25,000-39,999 4=40,000-49,999 5=50,000+
Kullanılan Tarımsal Kredi Miktarı	
Bağımlı Değişken	Kullanılan Tarımsal Krediler LnY
	Fındık Üretim Gelirleri LnX ₁
Bağımsız Değişkenler	Fındık Üretim Masrafları LnX ₂
	Üretim Dışı Elde Edilen Gelirler LnX ₃

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Katılımcıların Sosyal Demografik Özellikleri

Tablo 3'te ankete katılan Giresun ilinde bulunan 198 fındık üreticisinin sosyo-ekonomik özellikleri ele alınmıştır. Fındık üreticilerinin yaş dağılımına

bakıldığında, üreticilerin %44.9'unun 56 yaş ve üzeri olduğu tespit edilmiştir. Bunu % 24.7 ile 46-55 yaş arası takip ederken, 25 yaş ve altı üreticiler ise sadece % 4 olarak bulunmuştur. Öte yandan genç üretici olarak tanımlanabilecek olan 25-45 yaş grubunun oranı %14.1 olarak kaydedilmiştir.

Tablo 3. Sosyal ve demografik özellikler

	Sayı	%
Yaş Aralığı		
25 ve Altı	8	4.0
26-35	20	10.1
36-45	32	16.3
46-55	49	24.7
56 ve üzeri	89	44.9
Toplam	198	100.0
Mülkiyet durumu		
Kira	16	8.1
Ortak	32	16.2
Mülk	150	75.7
Toplam	198	100.0
Eğitim Durumu		
Okuryazar Değil	1	0.5
İlkokul	41	20.7
Ortaokul	36	18.2
Lise	60	30.3
Üniversite	56	28.3
Lisansüstü	4	2.0
Toplam	198	100.0

Üreticilerin eğitim durumlarına bakıldığında ise lise mezunu üreticiler % 30.3 iken üniversite mezunu olanların ise %28.3 olduğu görülmektedir. Okur yazar olmayan üreticilerin oranı ise sadece % 0.5'tir. Üniversite ve lisansüstü eğitim gören katılımcıların ise oranının toplamının %30 olduğu görülmektedir. Katılımcıların mülk durumuna bakıldığında ise üreticilerin %75,7'inin kendi mülklerinde, %16.2'sinin ise ortalık yöntemi ile üretim yaptıkları görülmektedir. Katılımcıların sadece %8.1'i kiralık mülklerde üretim yaptıkları tespit edilmiştir.

Giresun'daki fındık üreticilerine tarımsal kredidi sağlayamama durumunda hangi kaynaklara başvurdukları sorulduğunda alınan cevaplara Tablo 4'te yer verilmiştir.

Fındık üreticileri %28.8'i tasarruflarına başvururken, %23.7 oranında hasat öncesi satış yoluna başvurmuşlardır. Daha fazla aile emeği kullanımı oranı %15.2 iken, aile desteği 13.2, eş-dost desteği ise % 7.6 olarak kaydedilmiştir. Öte yandan üreticilerin %11.6'sı kredi sağlayamama durumunda fındık tarlalarını kiraya verme yoluna başvurduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Kredi sağlayamama durumunda başvuru Yöntem

	Sayı	%
Aile Desteği	26	13.1
Daha Fazla Aile Emeği	30	15.2
Eş-Dost Desteği	15	7.6
Hasat Öncesi Satış	47	23.7
Tarlayı Kiraya Verme	23	11.6
Tasarruf	57	28.8
Toplam	198	100.0

Katılımcıların kredi kaynaklarını içeren Tablo 5'e bakıldığında ise tercihin genelde kamu bankalarından yana olduğunu ve bu tercihin HalkBank ve Ziraat Bankası arasında %26.8 ve 29.3 oranlarında paylaşıldığı görülmektedir.

Özel bankalara bakıldığında ise Garanti Bankası % 14.1, DenizBank ise % 12.6 oranlarında ankete katılan fındık üreticileri tarafından tercih edilmiştir.

Tablo 5. Kredi kaynakları

Bankalar	Sayı	%
Akbank	2	1.0
DenizBank	25	12.6
Finansbank	1	0.5
GarantiBank	28	14.1
HalkBank	53	26.8
ING Bankası	1	0.5
İş Bankası	11	5.6
Tarım Kredi	5	2.5
VakıfBank	13	6.6
YapıKredi	1	0.5
Ziraat Bankası	58	29.3
Toplam	198	100.0

3.2. Analiz Sonuçları

Tablo 6 ve 7’de kullanılan kredi miktarı ile yaş, eğitim ve mülk durumu arasındaki ilişkiyi ele alan çapraz analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Tablo 6’da kullanılan kredi miktarı ile eğitim ve yaş durumu arasındaki ilişki Spearman analizi ile araştırılmıştır. Kullanılan kredi miktarı ile eğitim değişkeni arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki tespit edilmiştir (rspearman=-0.1, P=0.08, P>0.05.).

Kullanılan kredi miktarı ile yaş değişkeni arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki tespit edilmiştir (rspearman= 0.102, P=0.154, P>0.05).

Tablo 6. Kredi miktarı ile eğitim ve yaş durumu arasındaki ilişki

		Kredi	Eğitim	Yaş
Spear’s rho	Corr. Coeff.	1	-0.12	0.10
	Sig. (2- tailed)		0.08	0.15
	N	198	198	198

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 7’de ise kredi miktarı ile mülk durumu arasındaki ilişki Pearson Ki-Kare testi ile incelenmektedir. Analizde sıfır hipotezi değişkenlerin birbirlerinden bağımsız olduğunu, alternatif hipotez ise değişkenlerin birbirinden bağımsız olmadığını ifade etmektedir. Analiz sonuçlarına göre, P>0.05 sıfır hipotezinin reddedilemeyeceği ve mülk durumu ile kullanılan kredi miktarı arasında bir ilişkinin olmadığı anlaşılmaktadır. (χ^2 (8, N=198) = 5.77, P=0.67, P>0.05).

Modele dahil edilen bağımlı ve bağımsız değişkenlerin normal dağılımı ispat etmek için Tablo 8’de çarpıklık ve basıklık değerlerine yer verilmektedir. Bu değerlerin normal dağılım için standart hatalarına bölündüğünde ± 1.96 arasında olması beklenmektedir (Kim, 2013). Öte yandan verilerin normal dağılımının sağlanması için tüm değişkenlerin logaritmik dönüşümleri yapılmıştır (Field, 2013). Tablo 8’den de görüldüğü üzere

modele dahil edilen değişkenler normallik şartını sağlamaktadır.

Tablo 7. Kredi miktarı ile mülk durumu arasındaki ilişki

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi- Square	5.77 ^a	8	0.67
Likelihood Ratio	7.02	8	0.53
N of Valid Cases	198		

a.7 cells (46.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .16.

Tablo 8. Değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri

		Statistic	Std. Error
LnKredi	Çarpıklık	0.31	0.17
	Basıklık	0.64	0.34
LnMasraf	Çarpıklık	0.05	0.17
	Basıklık	0.32	0.34
LnGelir	Çarpıklık	-0.17	0.17
	Basıklık	0.38	0.34
LnFindıkgelir	Çarpıklık	-0.09	0.17
	Basıklık	0.26	0.34

Modelin anlamlılığı ise Tablo 9’da yer verilen ANOVA tablosunda görülmektedir. F= (3, 194) = 23.2, P<0,01 olarak belirlenmiştir. Buradan hareketle kurulan modelin genel olarak anlamlı olduğu söylenebilir.

Tablo 9. ANOVA sonuçları

	Sum of Sq.	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	3.51	3	1.17	23.22	0
Residual	9.78	194	0.05		
Total	13.29	197			

Normallik ve modelin genel anlamlılığının test edilmesinin ardından modelin bağımsız değişkenleri arasındaki çoklu doğrusallık ilişkisi tespit edilmelidir. Bu problemin tespiti için

açıklayıcı değişkenlerin korelasyon katsayılarının düşük olması veya Varyans Şişkinlik Faktörü (VIF, Variance Inflation Factor) 1'e eşit (VIF=1) veya 1 ile 5'e eşit ($1 < VIF \leq 5$) olması beklenmektedir. Öte yandan 10'dan büyük olarak elde edilen VIF değeri sonucunda modelde çoklu doğrusal bağımlılık olduğu ve modelin yeniden kurulması gerektiği tavsiye edilmektedir (Özdamar, 2015).

Buradan yola çıkarak Tablo 10'da modelin VIF değerlerine yer verilmiştir. Tablo 10'da yer alan tolerans ve VIF değerlerine bakıldığında, tolerans değerlerinin düşük olmadığı VIF değerlerinin ise 1 ile 5 arasında olduğu görülmektedir. Buradan modelde bağımsız değişkenler arası çoklu bağımlı olmadığı çıkarılabilir.

Tablo 10. VIF değerleri

Değişkenler	Tolerans	VIF
LnFındıkgelir	0.48	2.06
LnMasraf	0.47	2.09
LnGelir	0.98	1.01

Otokorelasyonu testi için Durbin Watson testi kullanılmaktadır. Bu test sonucunda elde edilen değer 1.5 ve 2.5 arasında olması beklenmektedir. Her ne kadar değişken sayısına ve modelin türüne göre bu aralık değişse de 0'a yakın değerler aşırı pozitif korelasyonu, 4'e yakın değerler ise aşırı negatif korelasyonu göstermektedir (Kalaycı, 2018). Tablo 11'de Durbin Watson sonuçları görülmektedir. Modelin, Durbin Watson katsayısı 1.8 olarak elde edilmiştir. Böylece modelde otokorelasyon sorunu olmadığını göstermektedir.

Tablo 11: Durbin watson testi

a. Bağımsız Değişkenler :	Durbin-Watson
LnGelir, Lnfindıkgelir, Lnmasraf	1.82
b. Bağımlı Değişken: Lnkredi	

Tüm bu testlerin ardından, bağımlı değişkenin kullanılan tarımsal kredi miktarı olduğu, bağımsız değişkenler olan fındık üretiminden elde edilen gelir, üretim masrafları ve üretim dışı gelir arasındaki ilişkiyi kapsayan regresyon analizi sonuçlarına Tablo 12'de verilmiştir. Analiz sonuçlarından hareketle çoklu regresyon modeli şu şekilde kurulmaktadır:

$$LN_{KullanılanKrediler} = 2.69 + (0.19XLN_{Fındık Geliri}) + (0.14XLN_{Üretim Masrafları}) + (0.01XLN_{Üretim Dışı Gelirler}),$$

$n = 197, R^2 = 0.26, \bar{R}^2 = 0.25, \sigma = 0.22.$

- Fındık gelirinde meydana gelen % 1'lik artış kullanılan kredi miktarını % 0.19 arttırmaktadır. Kullanılan kredi miktarının fındık gelirine esnekliği 0.19'dır. Ayrıca fındıktan elde edilen gelir değişkeni kullanılan kredi miktarı bağımlı değişkenini olumlu ve anlamlı olarak yorumlamaktadır. ($\beta = .19, t(194) = 3.39, P < 0.05, pr^2 = 0.056.$)
- Üretim masraflarında meydana % 1'lik artış kullanılan kredi miktarını % 0.14 oranında arttırmaktadır. Kullanılan kredi miktarının üretim masraflarına esnekliği 0.14'tür. Ek olarak üretim masrafları değişkeni kullanılan kredi miktarı bağımlı değişkenini olumlu ve anlamlı olarak yorumlamaktadır. ($\beta = 0.14, t(194) = 2.83, P < 0.05, pr^2 = 0.04.$)
- Üretim dışı gelirin katsayısı istatistiksel olarak anlamsız olduğu için ekonomik etkisi tartışılmamıştır. ($\beta = .001, t(194) = .14, P > 0.05, pr^2 = 0.00$)

Analiz bulgularından hareketle, Giresun ilinde bulunan fındık üreticilerinin tarımsal kredi kullanımları ile yaş, eğitim ve mülk durumları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Öte yandan regresyon analizi sonuçlarına göre fındık üretiminden elde edilen gelir ve üretim masrafları kredi kullanımını olumlu etkilemektedir. Buradan yola çıkarak, tarımda girdi bağımlılığının artması, üreticiye girdi sağlayan kurumların özelleştirilmesinden Giresun ilinde bulunan fındık üreticilerinin olumsuz etkilendiği söylenebilir. Bu olumsuz etkilenme sonucu, üreticilerin finansal piyasalarla etkileşime girme çerçevesinde, kredi kullanımına başvurdıkları görülmektedir.

Tablo 12: Bağımlı değişkeni kullanılan kredi miktarı olan regresyon analizi

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	p-value	95.0% Confidence Interval for B	
	B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
Sabit	2.69	0.32		8.25	0	2.05	3.34
Fındıkgelirilog	0.19	0.05	0.3	3.39	0.00	0.08	0.31
Masraflog	0.14	0.05	0.25	2.83	0.00	0.04	0.24
Gelirlog	0.01	0.08	0.00	0.14	0.88	-0.15	0.17
N=197		R ² : 0.26	Adjusted R ² : 0.25		F: 23.22 Sig.: 0 P<0,01		

Fındık üretiminden elde edilen gelir ile kredi kullanımı arasındaki olumlu ilişki ise, her ne kadar gelir artışı sağlanmış olsa da artan kredi talebinin, üreticinin gerek üretimde gerekse üretim dışı oluşan reel fiyatlar karşısında telafi edici bir yöntem olarak görüldüğü sonucuna ulaşılabilir. Kredi kullanımına ek olarak, kredi kullanamama durumunda üreticilerin hem kendi tasarruflarına hem de ücretsiz aile emeğine başvurdukları tespit edilmiştir. Söz konusu telafi edici yöntem olarak kredi kullanımı, bir nevi fındık üreticilerinin uluslararası kuruluşlar ile yapılan anlaşmalar sonucu etkisi azaltılan veya tamamen ortadan kaldırılan tarımsal destek politikalarına karşı zorunlu bir tepki olarak yorumlanabilir. Bu tepki, destek politikalarının yeniden gözden geçirilmesi ile hafifletilebilir.

Üretim dışı gelir ve kullanılan kredi arasında ise bir ilişki tespit edilememiştir. Modele dahil edilmeden önce, fındık üreticilerinin üretim dışı gelirleri, kira ve emeklilik gelirlerinin toplamı olarak hesaplanmıştır. Fakat üretim dışı gelir bağımsız değişkenin, bağımlı değişken olan krediler üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamsız tespit edilmesi, ilişkinin yorumlanmasına imkân vermemektedir. Ek olarak, çoklu regresyon modeline dahil edilen bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkenleri açıklama derecesine bakıldığında düzenlenmiş R oranı kullanılmalıdır. Düzenlenmiş R değerinde ortaya konulan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenin %25'ini açıklamasından hareketle, Giresun ilinde üreticilerin kredi kullanımını etkileyen bağımsız değişkenlerin haricinde birçok faktör olduğu anlaşılmaktadır. Giresun ilindeki fındık üreticilerinin kredi kullanımı belirleyicileri

çerçevesindeki araştırmaların geliştirilmesi için bu araştırmanın analizine dahil edilemeyen üreticilerin kooperatif üyeliği, arazi büyüklüğü, mikro-krediler, finansal okur-yazarlıkları gibi etmenler araştırılabilir.

4. SONUÇ

Tarımın artan önemi, tarımsal finansmanı tekrardan tartışma konusu haline getirmiştir. Finansal aktörlerin tarıma olan bakış açılarını değiştirmeleri sonucu, tarım ve finans olağan dışı olarak adlandırılan bir eklemlenme sürecine girmişlerdir. Bu etkileşim ve dünyada yaşanan neo-liberal politika uygulamaları sonucu tarım başta olmak üzere birçok ekonomik sektör dönüşüm sürecine girmiştir.

Türkiye’de, devletin tarımdaki rolünün 1980 sonrası köklü değişime girmesi ile finansal sektörün, tarımsal faaliyetlerin artması, tarımsal üreticilerin finansal sektör ile olan entegrasyonlarını hızlandırmıştır. Bahsedilen kararların ardından özelleştirilen KİT’ler, tarımsal destek politikalarındaki değişimler, ürün alım program değişiklikleri gibi birçok politika, Türkiye’de tarımsal üreticilerinin finans sektörü ile etkileşim içine girmelerine sebep olmuştur.

Buradan hareketle bu çalışmada Türkiye için önemli tarımsal ihraç ürünlerinden biri olan fındık tarımsal ürünü üreten Giresun ilinde bulunan üreticilerin finansal sektör ile nasıl ilişkilere girdiği, finansallaşmanın önemli bir kalemi olan krediler aracılığı ile araştırılmıştır.

Anket katılımcılarının genel olarak 56 yaş ve üzeri olduğu ve kendi mülklerinde üretim yaptıkları

tespit edilmiştir. Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında ise, çoğunluğun lise düzeyi olduğu görülmüştür. Burada dikkat çeken nokta ise, lisans ve lisansüstü eğitim alan veya almış olan fındık üreticilerinin yüksek düzeyde olmasıdır. Ek olarak, dikkat çeken nokta, kredi kullanamama durumunda üreticilerin verdiği tepkidir. Burada tasarruf, hasat öncesi satış ve ücretsiz aile emeği kullanım oranlarının yüksek olması, fındık üreticilerinin içinde bulunduğu zor durumu ortaya koymaktadır. Kredi kaynakları açısından Ziraat Bankası'nın yüksek oranda tercih edilmesi, bankanın kuruluş amacına uygun bir şekilde tarımsal finansman konusunda öncülüğüne devam ettiği görülmektedir.

Araştırmanın devamında Giresun ilindeki fındık üreticilerinin tarımsal kredi kullanımlarını etkileyen faktörlerin, üretim masrafları ve fındık üretiminden elde edilen gelir olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin yaş, eğitim ve mülk durumları ile kredi kullanımları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Diğer taraftan fındık üreticilerinin, üretim masrafları ve fındık üretiminden elde ettikleri gelir arttıkça, kredi taleplerinin de arttığı ortaya çıkarılmıştır.

Analiz sonucunda, başvuru kredi kaynaklarında en az oranlardan biri olan tarım kredi kooperatiflerinin neden düşük olduğu veya kooperatife üye olan üreticilerinin analize ayrıca dahil edilmesi, çalışmanın çerçevesinin genişletilmesine yardımcı olabilir. Ayrıca, her ne kadar yeni olsa da 2018 yılında Giresun ilinde faaliyet başlayan Grameen Bank şubesinin mikro kredi faaliyetleri de analize katılıp, daha erişilebilir olan ve geri ödeme kolaylığı sunan söz konusu alternatifin etkileri araştırılabilir. Grameen Bank gibi mikro kredi örneklerinin özellikle kadın üreticilerin üretime dahil edilmesi ve bölgesel kalkınma gibi alanlardaki başarısı, Giresun ilindeki kadın üreticilerin, Grameen Bank şubesinden kredi kullanıp kullanmadıkları ve kredilerin üretimlerine etkileri modele dahil edilebilir.

Buradan yola çıkılarak, Türkiye açısından tarım üreticilerinin finansman alanında karşılaştığı sorunların belirlenmesi ve finansal erişim koşullarının iyileştirilmesi gıda güvenliğinin

sürdürülebilirliği açısından önemsenen bir politika olarak tanımlanmaktadır. Üretim maliyetlerinin yüksekliği üreticilerin finans piyasaları ile kurduğu ilişkiyi ve üretimin sürdürülebilirlik koşullarını belirleyebilmektedir.

Etik Kurul Kararı

İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Başkanlığı'ndan 21.03.2022 tarihinde 03 sayılı toplantısı ve 812218 sayılı kararı sonucu etik kurul onayı alınmıştır.

KAYNAKLAR

Aglietta, M. (2000). Shareholder Value and Corporate Governance: Some Tricky Questions. *Economy and Society*, 29(1), 146-159. doi:10.1080/030851400360596

Aladejebi, O. J., Omolehin, R. A., Ajiniran, M. E., Ajakpovi, A. P. (2018). Determinants of Credit Acquisition and Utilization among Household farmers in the Drive towards Sustainable Output in Ekiti State, Nigeria. *International Journal of Sustainable Development*, 11(9), 25-36. <https://ssrn.com/abstract=3286491> adresinden alındı

Alkan, I., Kılıç, O. (2007). Samsun İli Terme İlçesinin Ova ve Yüksek Kesimindeki Fındık İşletmelerinin Karşılaştırmalı Ekonomik Analizi. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, 22, 171-178. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/omuanajas/issue/20227/214337> adresinden alındı

Artukoğlu, M., Adanacioğlu, H., Güneş, E. (2017). Türkiye'de Tarımsal Kredi Performansının Çok Boyutlu Ölçekleme Yaklaşımıyla Analizi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 23(2), 195-204. doi:10.24181/tarekoder.364932

BIS. (2022, Mart 12). *About Credit Statistics*. https://www.bis.org/statistics/about_credit_stats.htm?m=2673 adresinden alındı

BDDK. (2022, Haziran 18). Haziran 22, 2022 tarihinde BDDK Aylık Bankacılık Sektörü Verileri (Temel Gösterim): <https://www.bddk.org.tr/BultenAylik> adresinden alındı

Berk, A. (2019). A Research on Determination of Farmer's Preference and Their Problems in Credit Use. *3th International Conference on Food and*

- Agricultural Economics* (s. 86-94). Alanya: ECONAGRO. doi:10.22004/ag.econ.296775
- Cinemre, H., Kılıç, O. (2015). *Tarım Ekonomisi* (5. b.). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Clapp, J. (2014). Financialization, Distance and Global Food Politics. *The Journal of Peasant Studies*, 41(5), 797-814. doi:10.1080/03066150.2013.875536
- Coleman, W. D., Grant, W. P. (1998). Policy Convergence and Policy Feedback: Agricultural Finance Policies in a Globalizing Era. *European Journal of Political Research*, 34(2), 225-247. doi:10.1111/1475-6765.00406
- Davis, G. F. (2009). *Managed By the Markets : How Finance Reshaped America*. Oxford: Oxford University Press.
- Epstein, G. (2001). Financialization, Rentier Interests, and Central Bank Policy. *Financialization of World Economy* (s. 1-43). Amherst: PERI. doi:10.4337/9781788978415.00024
- Erdal, B., Tipi, T. (2020). Factors Affecting Credit Use for Fruit Farms: The Case of Bursa. *Journal of Biological and Environmental Sciences*, 14(41), 81-89. <http://hdl.handle.net/11452/21401> adresinden alındı
- Fairbairn, M. (2013). "Just another asset class"?: Neoliberalism, Finance, and The Construction Of Farmland Investment. S. Wolf, & B. Alessandro içinde, *The neoliberal regime in the agri-food sector: Crisis, resilience, and restructuring* (s. 245-262). Routledge. doi:10.4324/9780203583111
- Fairbairn, M. (2014). "Like Gold With Yield": Evolving Intersections Between Farmland and Finance. *Journal of Peasant Studies*, 41(5), 777-795. doi:10.1080/03066150.2013.873977
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM Spss Statistics* (4. b.). London: Sage.
- Fuchs, D., Meyer-Eppler, R., Hamenstädt, U. (2013). Food for Thought : The Politics of Financialization in The Agrifood System. *Competition and Change*, 17(3), 219-233. doi:10.1179/1024529413Z.000000000034
- Ghosh, J. (2010). The Unnatural Coupling: Food and Global Finance. *Journal of Agrarian Change*, 10(1), 72-86. doi:10.1111/j.1471-0366.2009.00249.x
- Hannanu, B., Abdallah, A.-H., Zakaria, H. (2015). Factors Influencing Agricultural Credit Demand in Northern Ghana. *African Journal of Agricultural Research*, 10(7), 645-652. doi:10.5897/AJAR2014.9330
- Hayran, S., Gül, A. (2018). Mersin İlinde Çiftçilerin Tarımsal Kredi Kullanım Kararlarını Etkileyen Faktörler. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 271-277. doi:10.21597/jist.407885
- Hobsbawm, E. (1995). *Age of Extremes - the Short Twentieth Century : 1914-1991*. London: Abacus.
- Kalaycı, Ş. (2018). *Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (9. b.). Ankara: Dinamik Akademi.
- Katchova, A. L. (2005). Factors Affecting Farm Credit Use. *Agricultural Finance Review*, 65(Haziran), 17-29. doi:10.1108/00214660580001164
- Kim, H.-Y. (2013). Statistical Notes for Clinical Researchers: Assessing Normal Distribution (2) Using Skewness and Kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 52-54. doi:10.5395/rde.2013.38.1.52
- Lapavitsas, C. (2009). Financialisation, or the Search for Profits in the Sphere of Circulation. *EKONOMIAZ*, 72(3), 98-119. doi:10.1163/156920609X436153
- Martin, S., Clap, J. (2015). Finance for Agriculture or Agriculture for Finance? *The Journal of Agrarian Change*, 15(4), 549-559. doi:10.1111/joac.12110
- Nouman, M., Fahad Sıddıqi, M., Asım, S., Hussain, Z. (2013). Impact of Socio-Economic Characteristics of Farmers. *Sarhad Journal of Agriculture*, 29(3), 469-476. <https://ssrn.com/abstract=2336223> adresinden alındı
- OECD. (2002). *OECD Economic Surveys: Türkiye 2002*. Paris: OECD Publishing. doi:10.1787/eco_surveys-tur-2002-en.
- Özdamar, K. (2015). *Paket Verileri İle İstatistiksel Veri Analizi* (10. b., Cilt 1). İstanbul: Kaan.
- Philips, K. (1993). *Boiling Point : Democrats, Republicans and The Decline of Middle Class Prosperity* (1. b.). New York: Random House.
- Rad, S., Aydoğdu, C. (2019). Tarımsal Finansman: Mersin İlinde Tarımsal Kredi Kullanımı. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları*

- Dergisi*, 5(2), 58-67. <https://dergipark.org.tr/pub/tead/issue/50910/664327> adresinden alındı
- Sothorn, K. (2019). The Use of Credit by Rice Farmers in Takeo. R. Cramb içinde, *White Gold: The Commercialisation of Rice Farming in the Lower Mekong Basin* (s. 309-326). Beach: Palgrave Macmillan.
- Türker, M., Akdemir, Ş. (2017). Structural Characteristic of Agricultural Sector in Terms of Access to Agricultural Credits in Türkiye. *New Medit*(Aralık), 66-72. doi:10.30682/nm1801e
- Visser, O. (2015). Finance and The Global Land Rush: Understanding The Growing Role of Investment Funds In Land Deals and Large-scale Farming. *Canadian Food Studies*, 2(2), 278–286. doi:10.15353/cfs-rcea.v2i2.122
- Williams, J. W. (2014). Feeding Finance: A Critical Account of The Shifting Relationships Between Finance, Food and Farming. *Economy and Society*, 43(3), 401-431. doi:10.1080/03085147.2014.892797
- Wise, J. O., Brannen, R. L. (1983). The Relationship Of Farmer Goals And Other Factors To Credit Use. *Southern Journal of Agricultural Economics*, 15(2), 1-6. doi:10.22004/ag.econ.30155